

Бојана Николетић

Mahjong II

1054. година, година великог раскола – Владимир Ћоровић у „Историји Срба“ на овом месту указује на амбицију Нормана у погледу источне обале Јадрана и, чак, на њихову спрегу са Римом: „Они су радили донекле у споразуму с папама, који су раскинули све везе с Византијом и 1054. године објавили дефинитивни прекид с Цариградском патријаршијом.“¹

1054. први турски султан, Тугрул, Селџук, престоница Багдад.

11. јануара 1055. смрт Константина IX Мономаха и нестанак моћних македонских владара, смрћу царице Теодоре, септембра 1056.

1. јануара 1068. цар Роман Диоген, војсковођа из Кападокије, син Константина Диогена, управника Београда, помилован после смртне пресуде за заверу против цара Константина X Дуке. Оженио се царицом Евдокијом, Дукином удовицом и мајком његових синова.

24. VIII – 26. VIII 1071. борбе за Манцикерт, град у близини језера Ван (тур. Van Gölü, кур. Behra Wanê, јер. ܒܗܪܗ ܨܘܢܝܐ) на крајњем истоку Турске.² Манојло Комнин, војск. После пораза од султана Арслана, Диоген трпи нове поразе: најпре од Константина Дуке а затим и од Андроника Дуке, непоузданог војсковође из битке за Манцикерт; са Михајлом Дуком, новокрунисаним царем и његовим стрицем и стварним савладарем Јованом, склапа споразум и добија гаранције за повратак у Цариград, са потписима три митрополита. На путу бива ухваћен и ослепљен усијаним гвожђем; спроведен је у манастир на острву Проти где је и умро лета 1072.³

¹ Георгије Острогорски у *Историји Византије* каже: „1024 г. вођени су преговори о мирном разграничавању сфера, с тим да цариградска црква буде призната као 'универзална у својој сфери'. Ослабљено папство тога времена било је спремно да прихвати ово компромисно решење. Али је оно одбачено када је, под утицајем клинског покрета, папство ојачало и на Западу завладао нови дух. До разграничења сфера је ипак дошло, само не путем споразума већ по цену оштрог раскида.“

(имена: папа Лав IX, цариградски патријарх Михаило Керуларије, кардинал Хумберт, антиохијски патријарх Петар, охридски архиепископ Грк Лав)

„Охрабрени ставом Константина IX, који је био спреман да жртвује свог патријарха пријатељству с Римом, папски легати су 16 јула 1054 ставили на олтар Свете Софије булу којом се баца проклетство на Керуларија и његове најугледније присталице. Међутим, ослањајући се на подршку свештенства и народа, патријарх је успео да разувери слабог владара и да му наметне своју вољу. Са царевим пристанком Керуларије је одржао сабор, који је са своје стране бацио анатему на римске легате. Далекосежне последице ових догађаја запажене су тек доцније.“

² „Језеро Ван је највеће језеро Турске. Налази се на крајњем истоку земље. То је слано језеро вулканског порекла (а) формирало се у плеистоцену када је лава из вулкана Немрут блокирала отицање воде на исток. Неактивни вулкани се данас налазе источно и северно од језера.“ (Википедија)

³ Михаило Псел, славни писац, филозоф, политичар, реторичар и историчар, том приликом му је честитао на великој божијој милости, којом му је Бог: „... одузео очи, да би му даровао вид небеске светлости.“ Исти извор (В) наводи да је „Геофилакт Бугарски написао писмо Пселовом брату тешећи га због братове смрти, у коме каже 'Ваш брат није умро, већ се упокојио у Господу ослободивши се тешког живота и болести'.”

Boebe, es, f. [Βοίβη] *Beba, grad i jezero u Tesaliji. Odatle Boebeis*, idis, f. [Βοίβηϊζ λίμνη] *bebsko jezero, Tac.*⁴

Англо-амерички извори кажу да је *Bolbe* у грчкој митологији једна изузетно лепа богиња језера или нимфа која пребива у језеру истог имена као данашње: језеро *Volvi*. Кћи најстаријег титана Океана и Тетије,⁵ „према Атенеју“, Хераклу је родила сина Олинта (*Olynthus*). Њено потомство су језерске нимфе *лимнаде*.

Један мало неубичајен поглед на...

„Необичне сличности ријечи, у које знанствена етимологија оправдано сумња, имају велико значење у повјести вјерског осјећања. Атичко име *Apolon* успоређивало се, на примјер, с дорским обликом *Apellon*, а овај упућује на ријеч *apella*, која значи *tor za ovce*. *Moguće je da su nomadi, tjerajući pred sobom stada, a takvi su bili i prvi Grci, slavili takvog boga, ali je jednako moguće da je on na Peloponezu apsorbirao prethelenistička božanstva stada, kao što je na primjer bog ovan, Karnos... Mit u više navrata prikazuje Apolona kao pastira*. Значајно је, међутим, да је тај бог-pastir, који је уводио ред у торовима за овце, постао бог који рјечитошћу и мудрошћу управља skupinama ljudi.

Pindar pjeva da je Apolon ulio u srca ljubav za slogu i strah od građanskog rata.“⁶

1. **Apis**, is, m. [Ἄπις] *Apis, sveti crni bik u Egipćanâ, (utjelovljeno božanstvo mjeseca)*.⁷

2. **ăpis**, is, f. (*gen. plur. apium, kasnije apum*) *pčela*, *examen apium; aculeus apis; * apis Matinae more modoque (sravni Matinus); * Calabrae (koje su kupile najbolji med)*.

ăpiscor, aptus sum, 3. *depon. 1) stići, doprijeti, mare. 2) postizati, postići s trudom i s naporom, laudem, finem honorum; spes apiscendi summi honoris, Liv.; quaesturam, Tac.; također s gen. dominationis, Tac.; i † duševno dokučiti, usvojiti, doseći umom, artem Chaldaeorum.*

ăpium, ii, n. [ἄπιον] *âk, peršun, biljka, od koje su vijence pleli, Verg. Hor.*

ăpöproëgmëna, òrum, n. [ἄποπροήγμéné] *stvari na odmet (u govoru stoičke filozofije) o stvarima, koje same sobom nijesu zlo, ali su zlu blizu, pa ih valja zato odbiti. † Ciceron kuša (u dijelu de fin.) da ovu riječ prevede sa rejecta, remota; oppos. proëgmëna.*

ăpöthëca, ae, f. [ἄποθήχη] *skladište, spremnica, (mjesto za vino u gornjem dijelu kuće nad fumarijem, gdje se vino u vrčevima i bocama u dimu čuvalo)*.⁸

„Најмрачнија места у паклу чувају се за оне који остају неопредељени у временима моралне кризе.“

Durante degli Alighieri, аутор „Божанствене комедије“, познат као Данте Алигијери (1265-1321)

⁴ М. Divković, Latinsko-hrvatski rječnik za škole, Zagreb 1900. (repr.1990)

⁵ Кћи Урана и Геје, сестра Хроносова, она која је Океану родила три хиљаде кћери и три хиљаде синова. Њени су и сви потоци и све реке које се уливају у море, каже се у лексикону грчке и римске митологије „Јунаци античких митова“ (Загреб 1985).

⁶ Chevalier-Gheerbrant, rječnik simbola, NZMH, Zagreb 1989.

⁷ У већ помињаном лексикону грчке и римске митологије, каже се да су Грци египатски култ Аписа тумачили митом по коме је први египатски краљ Епаф имао лик бика јер је Зевс његову мајку Ију, своју љубавницу, претворио у краву да је сакрије од љубоморне Хере. У Египту су га звали Хапи а сматран је отеловљењем бога Птах, створитеља, бога плодности; бик је биран према строгим правилима: морао је бити црн, са белим троуглом на челу, испод језика испупчење као скарабеј, разнобојне нити („струне“) у репу и још друго. Чуван је у стаји у Мемфису и сахрањиван на другом месту, у саркофагу у подземној гробници; по освајању Египта, Александар Велики му је принео жртву, персијски краљ Камбис га је – убио.

⁸ М. Divković, Latinsko-hrvatski rječnik za škole, Zagreb 1900. (repr.1990)

Изгледа да описани проблем није био честа брига у југоисточној Европи с краја XIII века – у доба грађанских ратова у Царству, доба продора Латина и Турака, превласти Србије у време Палеолога:

Филип Тарентски, „деспот Романије и господар краљевине Арбаније“, велики дукс Рожер де Флор, војвода Валтер од Бријена, Карло Валоа, брат краља Филипа IV Лепог, титуларна царица Катарина Куртене, Никола Орсини.⁹

„После читавог века француске власти, Атина је пала под власт Каталанаца, под којом ће живети скоро седамдесет година.“¹⁰

Теодор Метохит и Нићифор Григора, царски сарадници и саветодавци. Савладар као василевс и автократор (самодржац). Јоланта од Монферата.

1282. године српски краљ Милутин „одузима“ Византинцима Скопље, међутим, сестра цара Андроника II, решеног да постигне нагодбу, Евдокија, одбија да се за њега уда.¹¹

Папа Климент V подржава Карла Валоа „бацивши још једном анатему на византијског цара (1307)“; 1308. Карло Валоа склапа савез са краљем Милутином, „који се вратио политици споразумевања са западним силама против Византије.“

„Захваљујући заплетима у Златној хорди, насталим после Ногајева пада (1299)“, Бугарска се под Теодором Светиславом (1300-1322) ослобађа татарског јарма и, чак, заузима црноморске луке Анхијал и Месемврију.

„Већ око 1300 г. читава Мала Азија налазила се под турском влашћу... Тако је у западној Малој Азији настало више турских кнежевина. Стару Битинију држао је Осман, родоначелник Османлијске династије, која ће временом ујединити под својим жезлом сва турска племена и покорити и Византију и јужнословенске државе.“

Алани као најамници,¹² затим Каталанска компанија, најзад Хиландар под опсадом, руски манастир спаљен; Андроник Асен (1316-1323), син бившег бугарског цара Јована III Асена, као настављач дела прерано преминулог намесника византијске Мореје Михаила Кантакузина.

24. маја 1328. Андроник III улази у Цариград. Андроник II, његов деда, пријатељ Стефана Дечанског, приморан је на абдикацију. Алексије Апокавк је убијен 17 година касније.

4. августа 1411. године Дубровчани су се жалили „славној и велмној госпођи Јели“ (Балшићки), а истовремено упутили и друго писмо Господину Балши, како су ишли њихови, дубровачки трговци из Србије „и скупив се Бџлопавлики, Озрихники, Мазницџ и Малоншики с војском, тер самосилно узели наше властели и трговце. И узели им сребро, коње, оружје и все ино што носили и них напoкoн од свит и од обукје свлкли...“¹³

⁹ „Епирског деспота Тому убио је гроф Кефаленије Никола Орсини. Непријатељ Анжујеваца, Никола Орсини прешао је у православље и завладао Епиром, оженивши се удовицом своје жртве, ћерком Михаила IX Аном.“

¹⁰ Сви цитати у овом делу из: Острогорски, *Историја Византије*

¹¹ Краљ Милутин тако, после брака са српском властелинком Јеленом и брака са кћерима владара Тесалије, Мађарске и Бугарске, добија као пету супругу многопомињану малу принцезу Симониду.

¹² „Узалуд се Андроник II уздао у Алане, који су, тражећи земљиште за насељавање, нудили за то своју помоћ у борби против Турака. Алани су стварно дошли, око 10.000 људи са женама и децом, али су више одмогли него што су помогли.“ Све се завршило пљачком „византиских земаља“.

¹³ Д-р Миленко С. Филиповић, *Бијели Павле*, цитат из: М. Пуцић, *Споменици српски I* (Београд, 1858)

1526. Република признаје турског султана као врховног господара, каже Ћоровић; од позног XV до краја XVI века плаћала је 12500 дуката годишње.

Двеста година после првог,

19. јуна 1619, Иван Ђиво Гундулић (Giovanni Francesco de Gondola), звани Мачица, славни песник *Османа* и *Дубравке*, дубровачки сенатор и већник, у Конавлима двапут биран за кнеза, и сам пише једно писмо у коме се жали на кријумчаре вина на простору под његовим надзором.

Саскија као Белона, Рембрант (Rembrandt van Rijn) 1663.

Сава Шумановић, *Шидијанке*, 1935, циклус актова

Августа 1942. Шумановића су, заједно са још 150 Срба из Шида, ухапсиле усташе и одвеле у Сремску Митровицу.

Сви похапшени су стрељани и сахрањени у заједничкој, масовној гробници.

2011.